# ZRZESZ KASZËBSKÔ

CZĄDNJIK
KASZEBSKJICH ZAJMOV

V MJONO BOSKJI
NORODNI VZENJIK

Vëdovający i redaktor wodpovjedzalni:
IGNACY SZUTENBERG — GDYNIA
ul. Swiętojańska 16.

»Zrzesz Kaszëbskô« vëchodô 1 roz v mjesący. Przedpłatnô je rocznje 3.50 zł; kvartalnje 0,90 zł. Cządk 30 gr.

NR 6 | KARTUZE Czervjińc 1937 | ROK V

## Z O C E M K J I

Dejô Kaszubjiznë je jesz novô, przënomji dlo tech, co mało wo nji czelë i ji rozmjoc... nji mogą. Z ti przëczenë vjele leżi na nas pomeszleń. Mjejmë jednak do cali ti opozi'ceji vërozmjenjé, chterna, co je kaszebskjigo, woddac Kaszubom nje chce!

Zadanjé prôcë naszi je vjidné, dokozivającé z podolnjeszech przëczin naszą k a s z u b s k ą r a c e j ę, dlo nas gvesną a konjeczną. Takji sobje wobrózk, vëcęti z prôcë dlo Kaszebst a, z przed kjiledzesąt lat, dovaje czëc, że nachodô chaja, wod cemnavech pomeszleń do czënni zvjartoscë posenjętô. Dziso ju tego nji ma, le vëchodô rzeczevjistota... dnja!

Argumente jidąci przeką nas tej sej, mogą le bëc znanką vłosni — słabotë; jinak to nje je do nazvanjô, bo olo snodkotë mesli i njick vortigo autoritetu żemko nom przińdze wuvjerzec, że jesmë na njebezpjecznoscovim drożeszczu.

Czë v prôcë naszi służimë le sobje? — Z inteligenceji, ji prôcë ë zgrovë, bo ta leno pozitivno je czennô, przińdze nom dokozac, że przez d v j i g n j ę c é d e j e K a s z e b s k j i — jidze dokoz i n t e r e s o v P o l s k j i. Nje leno Polskji, ale i S ł o v j a ń s k o s c ë. Klin elementu słovjańskjigo, jakjim są Kaszube i na nech le woparti może bëc interes Polskji, szczépi i zatrzimivô nalinanjé greńc kulturalnech czë politicznech njemczeznë z wobuch stron na Pomorzé, kjej nji mô movë bëc wo jakjibądz podsadzë na całotę tego Pomorzigo. Vëprobovanô cvjardosc kaszebskjigo ledu przez teli set lat pod cezińcem — to nolepszi dokoz jech raceji samozachovavczigo norodnigo instinktu.

Czë dô sę v ti starżnjicë nad Bôłtę jech zastąpjic? — Jedni movją tak, chcą vjic (tak pomału...) zastąpjic Kaszebov goralami i huculami!!! Telko, że jesmë jinni dbë a z nami coroz vjikszi part meslącech ledzi v Polsce. Nje poceszejmë jednak — rzeczevjistotë.

Jidze nom na tim tu molu też wo to, żebe na Kaszube blasknąc przez prizmat tech, co na Pomorzé przëchodają, tak jak sprawę vjidzimë. Proba zmjenjenjô Kaszebjiznë na cerkvjiszcze dlo dobrech rezultatov nje doprovadzi. Zdrovi i mocni korzenje, jakji zapuscelesmë v rodną zemję, belno sę temu woprzą. Przińdze nom njejedną chlastavjicę przebëc.

Czë z raceji polskjigo stonu mdzemë zaproszoni do prôcë tu na Pomorzim? — Zmjane politiczné, jakjé na poslednoscë sę zdarzełë, vskozivają na to, że i Kaszubji na apel do jednotë i worganizaceji volë do wobronë greńc jistné, svojimu povołanjimu, stanovjiszcze zając mdą moglë. Nje znankuje to, żebe do te czasu beło jinaczi.

Zdrovô negacejô v gvesnech momentach vëstępującô muszi bëc podkreslonô, jakno vskoznjik, do czë sę mô i co przëchodô nom „prostovac". Samojistno meszląci Kaszubji nji mogą do te dopuscec, żebe v greńcach vłosni kulturë wostalë wobnażeni z poczesnech vortosci, vzętech nje z dzisa i nje z vczora i v takjim stonje trvelë! Nji mogę dopuscec do bjedotë duchovi, nji możemë dac sę wokrojec anji sę zgodzec na przëjęci czegos podobnigo! V mjono czego Kaszubji mjelëbe zabëc wo svoji tradiceji norodni i historeczni? Nji może njicht bëc autoritetę dlo tego, chto ten autoritet nje podcignje

D E J E

Më Kaszebji jesmë vjicij, njiż pojęcim geograficznim! Jidzemë naprzod z całim vseczecim i cvjardoscą do możlevo viżavnigo rozvoju naszech rodnech vortosci.

Nje je nom vstid tego, co je le provdzevim, wuccevim i pożitecznim! Rozezvejmë vkrąg sebje tę vjedzę vseczecovą! V.

# SPRAVA SUKCESEJI
# PO KAZMJERZU VJOLGJIM, KROLU POLSKJI

Beł czas v XIV st. v historeji Pomorza Zochodnigo i Polskji, że woba te krôje sparłęczą sę pod vspolnim berłę.

Kazmjerz Vj., krol Polskji, beł bez wotroka i często blaskoł v połnjövą stronę na Hungariję (Węgry), do Ludvjika. Beła jednak kol krola njetrojnô, ale vpłevovô grepa, chterna sę trzimała kanclerza Jana Suchywilka, njeżeczno patrzącô na sukceseję (spadkobjerstvo) andegaveńską, nodzeje s oje gromadza kol wosobë młodigo a lubotnigo przez krola sëna wotroka Kazmjerza Sztetińskjigo. Tim vjicij, że Ludvjik beł ju v latach i słabovjitigo zdrovjô, a knopjiczęt nji mjoł. Kazmjerz Vj. rechując sę z tim, wumesloł przëgotovac możlevigo erba.

V dregji połovje 1368 Kazmjerz Sztetińskji wożenjił sę dregji roz i to z Małgorzatą, corką Zemovjita Mazovjeckjigo i hevö z tim gvesno wostoł przez Kazmjerza Vj. adoptovani. Tede też krol dôł mu do czëcô, timczasę jesz nje wumeszloni, wobjetnice teritorjalnė. Gvesno stało sę to za zgodą i vjėdzą

do takjigo autoritetu, chteren przekonivô. Za njic svjat słovjańskji i më mjelëbe Kaszubov, kjejbe ti zgaselë svoją przechodnotę i przińdotę.

Z Kaszubov mocni front na Pomorzim dô sę zrobjic, ale wostavjivszë jech sobje samim, zmjerzi sę jech do kożdech wobjavov i znjechęci.

Tego nje nolżałobe robjic, le pospjeszec z vespjerę!

Stąpjeń kulturë jakji na Pomorzu je, czë mô nas na vjedno wuspokojec i momë wostac na tim mjodnim czekanjim, że jakjigos dnja zrovnomë sę z... Azeją? Kręcznosc Pomorzigo v szërzë rozvoju kulturalnigo czë ekonomicznigo fatalno może sę wodbjic v vożni chvilë państva. Dlote też rozmjoc chcemë stare Rządu, chteren chce, żebe norod beł doprovde zorganizovani — i tede zdac może dovode ze svojech wofjar. Ale z dregji stronë nje rozmjemë, z jakjigo povodu statkuje sę przegrzecha krotkovjidni negaceji do Kaszebov? Chcemë vjerzec, że gvesni part ledzi, chteren na Pomorzim mô bezmała novjikszë „słovo“, mdze przëczeną rozvjidnjenjô ti situaceji. Z „propagandą“ jech na kożdim kraczaju momë do wuczinku. Na svoję lepszosc mogą choba to povjedzec, że je jech teru... novjicij. Mjarą takjich je mjerzonô Pomorskosc. Mdzemë też żdelë jednak na rozvjidnjenjė a nje na Pomorzigo zocemk.

Ludvjika, chteren też przed adoptaceją, na początku 1368 i blisko po nji, v gromjicznjiku 1369 wodbevoł zjazde z Kazmjerzę Vj. wo designaceji (vëznaczenjė) Kazmjerza Sztetińskjigo przez Ludvjika na svojigo wotroka. Smjerc njespodzajnô Kazmjerza Vj. nje da jednak tego programu doprovadzëc do kuńca.

Mjołbe won dlo wobudvuch stron cząd stron pozitivnech. Kazmjerz, jakno kaszebskji knjez na Sztetenje, zoronkovoł Polsce duńdzenjė do morzô i wopanovanjė zemjov dolni Wodrë, a przez zvjązkji svoje z Mazovszę, Daniją, Meklemburgiją i Litvą mocnji wobstavjoł Zokon. Mog też rechovac na vespjer szvagra cesarza Karola IV, chternigo bjałką beła wod 1363 sostra jego Elżbjeta.

Na dva dnji przed smjercą, 3. XI. 1370, kozoł Kazmjerz Vjolgji spjisac svoją wostatną volę. Kazmjerzovji Sztetińskjimu przeznaczoł knj. łęczeckji, seradzkji i dobrzińskji z zomkovjiszczami: Kruszvjicą, Bëdgoszczą, Vjelatovą i Vałczem. Beło to novė rozedrzenjė Polskji, jakbe navrocenjė do czasov Krzevowustigo. Vëvołoł won też vszechną wopoziceję. Mjało sę wokozac, chto mdze vładcą całotë: Ludvjik czë Kazmjerz?

Do testamentu veszłë leno postanovjenjô teritorjalnė; nje czejemë przë njich navetka wo wobovjązku „lennim“ Kazmjerza Sztetińskjigo procimko do Ludvjika. Skutkjem jednak interventceji przëvodcov Małopolon Ludvjik nje wuznoł nen zopjis i przekonoł go tak, że beł spokojni na tim, co dostoł: zemję dobrzińską i szterë grodziszcza: Kruszvjica, Bëdgoszcz, Vjelatovę i Vałcz, nadanima mu jakno „lenno“. Kazmjerz Sztetińskji beł przecznjikjem godnim Ludvjika Vęgjerskjigo. Pjerszi njezdecidovani, słabi charakter, procimko dregjigo, belnigo politika, chternigo głos v Europje beł bezmała decidejąci. Po tim vastom Małopolskji nje vjidzoł sę stosenk povinovactva Kazmjerza Sztetińskjigo do cesarza Karola IV. Provdac, że beło to grożącė memento, bo za Karolem IV stojeł Zokon Krzëżokov. Ludvjik jednak mimo svoji dzirżkoscë situaceji Polskji nje dvjignął, trzeba beło żdac na sojusz z Litvą. A może — kjejbe tede do skutku doszło następstvo Kazmjerza Sztetińskjigo, knjeza Kaszubov, Pomorzė Zochodnė nje bełobe dzisodnjem provinceją njemjecką. Doprovde nje. To gręDzenjė Polskji na połnjė i połnjovi-vschod dateje sę wod czasov przenjesenjô stolecë z Vjolgopolskji do Małopolskji — i to beła zmiłka, nad chterną dzisodnjem leno jivrovac sę mogą historice. B. S.

## DEJE

„Gnębjenjé i krzivda norodnô mô dlo gnębjonech tę vogę, jiże je kriterję provdzevotë spravë i zaslepjenjô dręczeceli".

Kaszebji! V deję słov tech vjolgjigo filozofa nje mjejmë do nikogu pretenseji za njepovodzenjé deje kaszebskji! Më Zrzeszińce jidzemë do zosodë i na vënekanjé za nają deję! Bez wofjarov nji ma dobëcô!

Vanoga

# Belni novi dorobk literaturë kaszebskji

Novi dokoz B. Së hte „Spjącé vojsko", chteren sę wukozoł na Jastrë, beł vjitani redosno przez vszëdnech przejaceli autora i v całi inteligenceji kaszebskji. Vëpovjedzenjé wo tim jednak le v tech gvesno sferach mdze dosc rozmajiti, co może bëc le jistnotą belnech pojavjeń literackjich. Wokoma vjelgjich vortosci spotikomë sę tu z njejednim, co budzi zastrzegji. Ju s m vątk fabulë zdzevi nas tim, że wostovô całoscą v czase dovno mjinjonim: przedvojnnim. Autor dramatizuje chvjilę dzejovą: vëbuch vojnë i nodzeje wodrodë Polskji, jakji przeżivelë na cechi kaszebskji vsë. Moment ten wusztołtovani je z całą provdą i entuzjazmę nech dnji, z gvesnim talentę dramaticznim. Na ti całoscë jistni akceji wodgrivô sę vstron akceji cos barżij ledzkjigo: rozgrivka mj łotë mjedze starimi i młodimi, chterna sę kuńczi gvesnim dobecim tech wostatnech v łożach deji patrijoteczno-eteczni.

Charakteristika wosob, stosenkov społecznech i politicznech je belnô: zdrodzô vesokji mjarë wuchvatlevotę literacką. Idealizovanjé, chterno mogbe chtos vëtikac, je pravę kożdigo autora a gvesno młodigo i tu je v zgodze z całim duchę idealisteczno-romantecznim autora. A kjej ta wudbanô jista je verazno wopozdzonô, a dlo młodigo pokolenjigo (njele Kaszebov) bezmała njedorozmjenjô, wo teli intencejô autora je jasnô: Dramat mô bëc vëpovjedzenjim, vjidnim, płomistim dlo Polskji. Jak simpateczné to je i pevno ze dna deszë kaszebskji vëjęté, jednak je to perzink njeaktualné: njicht gvesno nje vątpjeł anji nje vątpji wo tim, co tak politiczno deklaruje Kaszeba i Polskô. Vszesce abo më sę wurodzelë v wodrodzoni Polsce, abo 25 lat ji służimë z nolepszech moci: jednak dovno më vëszlë z entuzjazmu bogo-wojczeznanigo. Provdzevota polskô przëjęła sztołte realni, cvjardi, bojarskji. Vjes kaszebskô bjotkuje sę grędo z novima żemkoscami gospodarczima. Provdzevota je jinszô, njiż më i ideje: je to noterni bjeg svjata. Ve vjidze tego kontrastu njechterne słova dramatu mają gorzką posmakę... Autor je młodi, idealisteczni i mało z żecim sę stikô, jinaczi bełbe z nje vëdobeł tone mji eolskji, ale spiżovi tragiczni... — Żëcé bo jak je grędé i njedowubłaganjô, tak je storazi vspanjalszé njiżle marzecelskji kombinaceje romanticzno-politiczné.

Sëchta m ô t a l e n t wusztołcenjô go, kjej chce go wusztołcec. Dovodę tego „Spjącé vojsko". Nolepszą sceną sztekji je ta, dze przemovjô ta realnô g r ę d ô provdzevota: kjej Mjotk nachodô njespodzajno młodech, co sę wudbelë i z żemkotą vstrzimivô sę wod te, be sę nje „wuceszec" svoją krëvjistotą v krëvavim czënje. Cheje jak cenjô pokrzivdzoni kovol, zanjemovjonô stoji Roza przed vszechnovładcą i samovolę vojca. Ta scenô je mesterskô, to akcent vjolgji tragikji żëcovi, co je jistą naszigo bëcô i naszi provdzevotë. Na taką viżavę ju nje [vëletivô autor v reszce bladi i racejonalni akceji. Ta jedna scena, lvi drapc talentu dramaticznigo...

Nawogle jednak nji może sę rzec, jakbe dramat beł spisanim „przë zelonim stoliczku". Autor, to Kaszeba z krëvji. Jego mova kaszebskô to vësokji klasë. Znajomota deszë kaszebskji i rzeczi kaszebskjich belnô Peszné przisłovja, babjevjerstva i ten bleszczati tenor znankujące naszą meszlenotę — Smętk: to literackjé vortosce, bezmała le dlo Polochov, chterni nje znają Kaszebov dosc. Hevo na ten przikłod ten Smętk. Zdaje sę, że to pjerszé autenticzné wusztołcenjé je v poezeji. Smętk v „Remusu" (nje jesz decht vëdani!) to nowoglnji — zło, chterno tovarzi Kaszebom ve vszëdni godznje. Polskji poece: Żeromski, Wańkowiec, Rychliński i j. sfałszovelë Smętka, robjącë z ne stvorzeszcze politiczné. Znąd całô literaturô polskô mo milné pojęcé wo tim naszim duchu, chteren nji mô njic vespole z Njemcami.

Kaszebjizna Sëchte, choci v budovje słov njeroz polaszącô, zacht je veższô nad movą Derdovskjigo, vëchvolonigo przez oficejalną literacką mesl jakno „kaszebskjigo Homera" — nje dosigô jednak movje Majkovskjigo i jinnech teruczasovech poetov kaszebskjich. Nje chcemë jednak Sëchte i Derde porovnac jakno poetov, na to won jesz za młodi. Autor som zdovô so spravę z te, że jego literackji dokoz mô przode vortosce regijonalné, dlo poznanjô vszëdnoscë polskji z nają kulturą i movą, to też vëdov je jistno polskji, telko tekst movjoni je kaszebskji.

Kołp

## Jiver dzecka

Codzeń jô vjitaję szkołovą checz
Z książkami pod pochą jak kože zvecz.
Szkolni — kjej pocznje mje petac
Rechovac, pjisac i czetac,
Vszetko jô mogę — le gadac
I z dzejov polskjich wopovjadac
Dręgo, a czemu, jô nje vjem,
Le co mje dzivno, jô povjem:
Szkolni nas vszetkjigo wuczi,
Le godkji naszi nje wuczi —
Gves nje je ze zemji naszi,
Co won tak dzivno polaszi. —
Codzeń jô vjitaję szkołovą checz,
Le cezenë wuczą — storô to zvecz!

---

Nje przeszkodzô to gvesno njiczim, bë wutvor nji mjoł trafjic do ledu kaszebskjigo i na zdrzadninkji amatorskjé, chterne to są jistnim wudbanjim autora. Telnože pjisovnjô je decht przestorzałô. Dzisodnjem pjiszącë po kaszebsku abo wo Kaszebach, nji može sę minąc z tim dorobkę kulturë, chternimu początk dôł Cenova, a woglno też przez oficejalną nowukę polską je przëjęti. Pod tim vzględę vjic peszni v jinnim dzelu tomik Sëchte nje je postępnim dobetkę, le copanjim sę. Zdovô sę, że vëdovca trzimoł sę domeszloną zrozmjałotą dlo polskjigo czetińca. Je jednak do vątpjenjô, czë dobrze pjisané „vojsko" (wojsko) nje je barżij zrozmjałé, njiż wokropné „uejskue — puelście" etc. Pjisovnjô Sëchte sigô slednotë njemjeckji i zrozmjałô je gvesnji dlo woka njemjeckjigo.

Tak samo jak z pjisovnją mô sę rzecz z ideologiją dramatu: rzeczmë z orjentaceją kaszebską. Chodô Sëchta szlachem Derdovskjigo. chteren v svojim dołomońsvje som nazvoł kaszebską — zepsetę poloszezną, a tak też vożoł kulturę svojigo ledu. Tak wu Sëchte nji ma veraznigo, nego vseczecovigo podkreslenjô jistnotë etniczni: kulturalni naszi, jak v „Remusu", chterna bjeżi z podolnigo wumjełovanjô najigo ledu.

Zetknjęcé sę dzisodnja kaszebjiznë z kulturą polską je, jak to je vjedzec, przednim mocnim chvecenjim sę kulturalnim i politicznim v dzejach najech (doną Kaszebe i Pomorzé telko słabo abo njigde nje belë sparłęczoné z Polską) i zrodzeło rozkvjitłé vseczëcé kulturalné i volę do kulturë, chterna je novortnim pjervjostkjem dlo ledu jak dlo państva samigo.

Z tim przebjegę zjaviska v czase provdzevi poeta minąc sę nji može.

Jan Rompskji

## Noc

Cecho... To je noc,
A mëri vkoł mje mare —
Noce czë straszné czare?
Bože, mje je skroc!

Cecho... To je noc,
A brate grëdzą v bjotce —
To mare... Nji! Są svjodce...
Ach, varô ta noc...

Dej doždac mje dnja,
Bo zbladłé serce moje —
Zdrzadłę njiżodni zboje —
Czorną chvołą zła...

Njech wuńdze ten sen,
Co mô krev — smjertné rope —
Co mujcze trupov snope...
Ta lubjiczka ren!

Njech bądze mój skon!
Njigle zdrzec na to v żëcu —
Vjidzec trecezne v skrëcu...
Varanjim błôs nen...

---

Jan Trëpczik

## Cemżô

Cenżô mje roz narabcza.
Njick jem nje vjidzoł kol se,
A telk skomë beło v mje,
Że jaż v zovzęcu mje mja.
Mesel wogarinoł błąd,
V musku rozkosceszoł dren,
Jak be sledni mjoł bëc dzeń
Abo bëcu jinszi cząd...
Bracenji! Jak mje tej sej
Mesel wo vaj najińdze —
Tesknô grędzô tropji, żgrze.
A jak vdarzę naju krôj,
To mje vëkumivô blôs
Namjenjenjô rodnech kros.

---

Momë gvesnosc, że Sëchta v postępnech dzełach naleze całą samojistnosc i njetendencejnosc v tvorzenjim poeteckjim. Nen tu dokoz literackji noleżi jesz do dokozov młodech lat (vjidzec to też na zależnoscë dejovi wod Wyspiańskiego „Wesela"), ale talent poete przepovjodô v njim dramatnopjisorza kaszebskjigo, chternigo jesz nji momë wokoma lirikov, epikov i vjelgji povjostkji Remusovi.

## Co sę czetô ë czeje

Cenova v Radijo Polskjim.

Dnia 1 maja v audiceji literackji woddani kulturze regjonalizmov czelesmë baro pozerni słova wuznanigo dlo Cenove. Nje vjemë, czë to nje beło pjervszą razą, że tak „wurzędovo“ chvolelë Cenovę, vjolgjigo patrijotę polskjigo, chteren sę porvoł z gorstką chłopa na doběcé preskji tvjerdzë Starogard! — Pomorzanje! Va z gvesnigo ortu! I Kaszebji, co sę va vstedzelë sami tego vjolgjigo Kaszebë — czejta! Je czas znac svojigo Cenovę!

Słovjańskji przezer.

Slovansky Przehled. R. XXIX. Nr 1—4. Praha. Sbornik pro poznavani politického, socialniho a kulturalniho života slovanskych statu a narodu. Vydavatel Adolf Czerny. Rzidi Dr A. Frinta a Dr. J. Slavik.

Cządnjik nen, chteren je dlo poznanjô całotë kulturalni państvov i norodov v nr 4 v dzelu „Jubilea“ podovô vestrzod jinnima jubilewuszovi vspomjink wo belnim slavisce v. A. Francevje, profesorze na fil. fak. Karlovigo universitetu v Pradze, chteren 7 łżekvjata dożeł sedmdzesit. Przez gvesni szterk zajmovoł sę też kaszebjizną. „Zrzesz Kaszëbskô“ z ti worędze przëłączô sę do żeczbë dlo Jubilata dożëcô snożech lat! —

Nen to cządknjik v nr 2, doznovając sę wo postępnim vëdavje „Zrzeszë“, vskozivô na słovo „cządnjik“ (czasopismo, czasopis, Zeitschrift), jakjigo wużivomë. Rozkaszebjimë, że „cząd“ (subst.) je znani v wokolim Mirochova, znaczi szterk, chvjila. Czeti belë tam wod gvesnigo gbura viraze: „cząd czasu“, znaczi dzél czasu (p. część czasu, czasokres). „Cządnjik — i — cządk“ są derivatę „cząd“. — Przë ti leżnoscë dodomë, że gvesni kobjete znają tam podobné słovo: „cządzavjica“ (v med. mensis, menorrhagia) i „cządzavjic” (verbum).

Radijô Torińskji.

Nadovało „Rejbe na Kaszebach“ wukłodu Stankowej, grané przez „Stanicę“ v Tornju. Dlo „Stanicë“ je to przedni brzod novi placovkji tatczeznë. Le ta kaszebskô beła baro polaszącô, gvesno le pravje dlo Polochov, chterni njick be nje rozmjelë. Godka nego i pjesnjiczkji belë dobri. Dlo Kaszebov roznekanech po całi Polsce takjé czëcé, choci kąsk wobrobjoni, je vjolgą pamjątką.

Prasovô wukozka varszavskô.

Njechternô prasa varszavskô przëpomnjała so, że na Pomorzim są... Kaszebji. I tak „Dziennik Poranny“ vedle svoji dbë robji komus propagandę rozdmuchivanjim „dzielnicowości“ na Kaszebach. Gazetnjictvo to nje dorosło navetka do te, be vjedzec, że kożdô krzivda Kaszebov to krzivda całi Polskji. Nasz „sąsod“ tego le pravje so żeczi, żebe Pomorzé zatrëc njezgodą i wosłabjic jego moc wobronną. A „Dz. Poranny“ temu belno dopomogô. Chto wosłobjô Kaszebov, ten wosłobjô na Pomorzim interes Polskji.

Njeszczescé dlo nas to, że tak mało znomë sę na metodach azjateckjich i „cepłi“ krëvji. Kaszebom nje beło dané sebje vëchovivac, dlote dzevjic sę muszimë, że n. t. p. ZNP tak pôli na Kaszebov za małą znajomotę „cnót obywatelskich“, chternech nji moglë jesz vbjic nom v głove przez teli lat! Wod nas sę jednak nawuczelë, że „njigde do zgubë nje nje przińdą Kaszube“, tim sę reteją, kjej sę vkol njich robji za gorąco, jak to ju napjiselë 22 bm. V ti całi spravje novjikszim mentorem Kaszeb je endecejô, chterna przez „ABC“ „geldzi“ levicę, v tim vepodku „Dziennik Poranny“. Może njejedna rzecz vińdze jesz na vjerzch, wo chterni më nje vspominomë, a v ti vojnje pomorskji ve Varszavje sę rozvjidni vszetkjim.

---

## Na pobrzegach

— Wuprzemisłovjenjé Gdinji. V ti spravje a barżij wo tim, że njima bezmała tego wuprzemisłovjenjô, zabjera głos z vjelgą energeją „Torpeda“ gdińskô (IV/4) i „Morze“, cządk mojovi. — Pjerszi z nech artiklov vskozivô na zabojczę dlo polskjigo pobrzeżô taktikę gospodarczą v vespjerze Gduńska z wopuszczenjim Gdinji. Pokądka Gduńskovji mdą dostorczac surovce jakno na tovor „krajovi“, a nen tovor dzelama jidze za grećcę — nji może v Gdinji bëc njiżoden przemisł. Art. z „Morze“ dovô czekavą analizę przemisłu portovigo i wokrętovigo i je dbë, jiże przemisł polskji je v całkoscë przëgotovani do robot vzmjonkovanech, ale że njicht jinni jak leno sfere vojskové nje przëstąpjeł realno do przemisłu wokrętovigo. Stocznjô woksivskô mô zaczic budovanjé vłosnech wokrętov wod r. 1938.

— Novô wuczebnjô. V novim roku szkolnim mdze wodemkłé liceum handlu morskjigo. Bdą czenné wod razu trzë klase. Mdze to pjerszô i jedernô takô szkoła v Polsce.

— Kaszebji pudą na czołna? Podobno na 300 kolonistov le jeden Kaszeba dostoł zemję. Dochodô do te, że naszi kaszebskji Drzëmałovje, Peplińsce, bdą muszelë mjeszkac na czołnach,

kjej nji ma ju dlo njich zemji. Bełbe to bełni szpos. Zamjast selac Kaszebov na „pjece“, trzeba le vëpchnąc jech na czołn i na Bôłt. Pudze to chudko, bez krzeku i . . . deficitu za banę.

Dlo svojigo jistnjenjô muszą mjec Kaszubov.

Na podstavje poslednigo n-ru „Teki Pomorskiej“ (Nr 1 R. II Wiosna 1937) baro vątpjimë, czë cządnjik nen v całoscë może bëc pomorskji. Numer ten za se vjele movji, vjele „zimkovech“ kvjotkov pokazeje.

Nas interesuje: Art. przedni „Zaniedbane sprawy kulturalne na Pomorzu“ — nap. Marian Wojnowski (prezes pomorskjigo PZZ!). Spravę samą dosc teli vëprovodzô. Koguż to autor na Pomorzu wuvożo za „szczerze polskich Kaszubów“ — a chto przë tim je ta — „i reszta społeczeństva“? — Nachodają mesle, że vedle tegu „szczerze“ są to ti Kaszebji, co Kaszebską zgaselë ze svojigo żëcô! Wuvożomë, że akcejô Polochov pudze v tim, żebe Kaszubov jednak „dozbrojec“, to znaczi dopomoc jim v vjelgji jech spravje. Wobronę kulturalną Pomorzigo autor chce wostavjic... „Goral m“?

Potemu: E. Grosa — Z dziejów konfraternji artystów w Toruniu“. Tego ôrtu propaganda przez karikaturę i dlo Krakova (!) vortô smjechu. Konfraternijô, żebe dobëc dlo se firmę pomorską, potrzebuje Kaszebov, a ti sę na takcos „pomorskjigo“ godzą?!

Konfraternijô artistov v Tornju, chterna „Tekę“ vëdovô, dobrze zrobji, czë wostanje v sklepach Ratuszu toruńskjigo, dze mô svoje posadłové i nje mdze vtika svoji tëkji (nosa) do sprav kaszebskjich.

Kaszebskji Drzëmała.

Drzymała przëboczoł sę opineji polskji tim, że wumar. Przë tim sę pokozało, że Drzymała po smjercë jednak dostoł worder na grób, a jego bjałka rentę, ale za żëcô vładze skarbové sprzedałë mu wojcovjiznę za zaległosc podatkovą, tę samę wojcovjiznę, chterni Njemcom [redacted] wudało mu sę vëdrzec. Kaszebskjimu „Drzëmale“ jesz gorżij szło, bo njicht v Polsce nje vje, czë żeje. Możemë zdradzec, że nje żeje. Beł njim Aleksander Peplińskji, a nje Jakub P., chteren to, sin Aleksandra, zasługę z wozeszczem chce przëpjisac sobje. — Zasługa „dlo wojczeznë“ to gorzkji chleb — choba że to zasłużenjé z legejonov!

Bijografije

V I t. „Polskiego słownika biograficznego“ vëdovanego przez „Polską Akademię Umiejętności“ są podané bijografije Leona Biskupskiego (przedni co pjisoł wo dijalekce Brodnjickim) i Alojzigo Budzisza, pjisorza nocnech Kaszebov (Belokov).

---

# Co wo nas pjiszą.

V varszavskjim cządnjiku „Myśl Polska“ z łżekvjata t. r. v art. Zofii Bogusławskiej „Żëcé kulturalné i artesteczné na Pomorzim“ czetajemë:

„Duchovô skarń regjonu pomorskjigo sta sę wostatnim czasę temą częstech vsezerov i rozvożanjov wo rozmajiti nastavje i nji mji zroźnicovani zafarvje emocejonalni. Kultura Pomorskô!

Głos v ne spravje zabjerają tak rodni Pómorzonje, jak i naszłi. Jedni zdrzą podobni jistë kulturalni v slednoscë Pomorzigo, zacht przënolegający êre, jinszi zvarcają sę czekająco v przëchodni czas...

Bokę bjotkov mjast dostrzec można je nadto na ternje Pomorzigo coroz dobetnji znaczący sę apartni ruch kulturalni kaszebskji, v chternigo szaceji są zosku rozmajité zdanja — wod płomu zapolińštva do wobojętnotë a navetka vargą njechęc. Separatizm — burzą sę jedni; dobrze, noleżno pojęti i v całoscë zasłużoni regijonalizm, godają jinszi. Je można vjic povjedzec, że regjon pomorskji drëżi wod dąpjonech vsebjotkov. Są to sprave vłosné i dokozivają dobetno jednigo — vszedni tesknotë do Vjolgjigo Pomorzô... Źle pravje gvesné je to, że vjalgji talent vërostô z zemjiszcza i kormji sę sokama nobleższi tatczeznë, chterna dovô mu gvesną semę svech nagromadzałech v cigu stalat skarbov, to jednoczesno je można rzec, że njima gvesno zemji mogący rovno woddzejac jak Pomorskô.

Bokę Kaszebskji, krejący v se za svoją njewujednostajnjoną pjisovnją v szerzë svech vedle Lorentza 76 dijalektov, skorbe zaboczałech rędech słov z jakjis prapoloszeznë (?), chterna przez mądré nastavjenjé do nji inteligenceji kaszebskji vchodaje do literaturë artisteczni — mova ledu... mjenji sę i przelevô wod szacovnech zvartov. Są vjic fundamente do całkovnigo rozvoju kulturalno-vjętnigo. Bogati, mocni a dotechczos njeveżeli. Je można sę spodzevac z całim przënoleżenjim v nokrotszim czasi pjęknigo płomu vëdobëcô pomorskji Ex Pomerania lux — można tej mdze rzec, grzebjącë storë i njenoleżné Pomerania non cantat. Dzisodnjem całô procô jidze v kjerunku vëdobëcô na javę vszednech przejavov samorodni meslë i apartnoscë (za co Kaszebov, chterni tak procoją, nazevô sę separatistami politicznimi! dod. red.).

Akcentovanjim i rozmjenjim vjalgji vogji folkloru wodznoczô sę kaszebskji regjon, kol chternigo krzątają sę ti vszesce, komu leżi na sercu sprava przejavov kulturë.

Słechô sę stvjerdzec jedno, Pomorzé nje spji, proceje skupjô sę v bene i przegotovivô sę do wodegranjô svi v przëchodnim czasu vjolgji rolë...“

---

Tłukjem Zrzeszë Kaszebskji w Kartuzach.